

polity | پالیٲے، مجموعہی متفکران مطرح معاصر

نویسنده: مایکل موریارٲی
مترجم: سجاد غلامی

رولان بارت

آوند دانش

فهرست

پانزده	نکاتی درباره‌ی منابع
هفده	حروف اختصاری
۱	درآمد
۲۹	بخش نخست: نشانه و ایدئولوژی
۳۳	۱ اسطوره‌ها
۵۷	۲ نوشتار و مسنولیت
۸۳	۳ بارت در باب تناثر
۱۰۱	بخش دوم: کنش ساختارگرایانه
۱۱۱	۴ ساختارگرایی ادبی ۱: قوم‌شناسی تراژدی
۱۳۹	۵ «قدری هذیان علمی»: بارت در مقام نشانه‌شناس
۱۷۵	۶ ساختارگرایی ادبی ۲: تحلیل روایی
۱۹۹	بخش سوم: فراسوی نشانه
۲۲۱	۷ تحلیل روایت از منظر پساساختارگرایی
۲۷۱	۸ متن و لذت‌های متن
۲۹۵	بخش چهارم: بارت متأخر
۳۱۷	۹ تأیید امر خیالین
۳۴۷	۱۰ بدن
۳۶۳	۱۱ تصویر و امر واقع

زندگی نامه

پی نوشتها

کتابنامه

۸۹

۹۳

۲۵

اسطوره‌ها

اثری با عنوان اسطوره‌شناسی‌ها، به قلم کسی که او را منتقدی ادبی می‌شناسند، در ما انتظار رویارویی با خیلی چیزها را برمی‌انگیزد، هرچیز به جز کشتی^۱، عکس هنرپیشه‌ها، فیلم ژولیوس سزار و عکس نویسندگان در تعطیلات. این‌ها عناوین چهار فصل نخست کتابی به همین نام از بارت است. در نگاه نخست، به نظر می‌رسد بتوان شباهت ناچیزی میان‌شان یافت، حال آنکه این عنوان‌ها نه به دلیل اشتراک در موضوع، بلکه به خاطر موقعیت مشترکشان به هم متصل‌اند. آن‌ها پیام‌هایی است که در «فرهنگ توده» منتشر می‌شود (من در ادامه، به برجسب «فرهنگ توده» خواهم پرداخت، اما عجالتاً استفاده از آن مناسب به نظر می‌رسد). در نتیجه، در این اثر، بارت رسالتی دوگانه بر دوش دارد: رمزگشایی پیام‌ها و ارزیابی نقاط پیوندشان با فرهنگ توده. به این اعتبار، تحلیل و داوری در هم می‌آمیزد. بارت در مقاله‌ی پایانی اسطوره‌شناسی‌ها با عنوان «اسطوره در زمانه‌ی حاضر»، مجموعه‌ابزاری برای تحلیل گرد می‌آورد؛ اما این متن گونه‌ای اسلوب‌بندی پس‌نگرانه و عقلانی‌کردن اموری است که در آغاز، فرایندهایی شهودی‌اند. از این‌رو، در نظر دارم «اسطوره در زمانه‌ی حاضر» را کمی دیرتر بررسی کنم.

۱. Wrestling: منظور کشتی حرفه‌ای است که در آمریکای شمالی و ژاپن رواج دارد و کشتی کج (catch wrestling) خوانده می‌شود. - م.

اسطوره‌شناسی‌ها تمهیدی ناسازوار^۱ است که منجر به طرح سخن‌های ناسازوار می‌شود (ناسازوار یا «پارادوکسی») را باید در معنای ریشه‌شناختی آن فهمید؛ یعنی آنچه در برابر doxa یا افکار رایج قرار می‌گیرد). عقل سلیم می‌گوید کشتی نوعی ورزش است. بارت به‌صراحت اعلام می‌کند که کشتی ورزش نیست، بلکه نمایش است (MY, 13/15). رقص استریپ‌تیز^۲ نیز نه درباره‌ی جنسیت، بلکه درباره‌ی جنسیت‌زدایی از زنان است (MY, 147/91). در نتیجه، هر دوی این فعالیت‌ها پیامی ساطع می‌کنند که در پس پیام طبیعی‌شان نهفته است. بدین ترتیب، با دو پیام سروکار داریم. پیام آشکار را عبارتی بدیهی و همان‌گویانه^۳ ارائه می‌دهد («کشتی ورزش است»، «رقص استریپ‌تیز جنسی است»). این پیام در یک کلام به ما می‌گوید که «می‌در کار نیست؛ زیرا عقل سلیم توانایی رسوخ به کنه نشانه‌ها را ندارد. تکرار این پیام اولیه پنهان کردن دومین پیام و هموار کردن مسیر رسیدن پیام است.» [۱]

عقل سلیم می‌پرسد که کارکرد چیزها چیست؛ اما در پراگماتیک‌ها کارکرد فایده‌انگاران‌های شیء می‌تواند به فرد کمک کند پیام‌هایی را «بشنود» که بیشتر انتظار وجودشان را نداشته است. به مثال کشتی بازگردیم. اگر خویم کشتی را با عقل سلیم درک کنیم، یعنی آن را ورزش بدانیم، فهمیدن همیشه ناممکن خواهد شد. در مسابقه‌ای واقعی، کشتی‌گیری که اسیر فن حریفش شده، می‌کوشد تقلا‌ی خویش را پنهان کند؛ چراکه این کار حریفش را هر چه بیشتر ترغیب می‌کند، اما در واقع او رنج خویش را نمایش می‌دهد. یا چر در کشتی، بازی ناجوانمردانه این قدر توی ذوق می‌زند؟ به این خاطر که

اسطوره‌شناسی‌ها گردآمده‌ی مجموعه‌مقالاتی است که بیشترشان در فاصله‌ی بین سال‌های ۱۹۵۴ و ۱۹۵۶ در نشریه‌ی ادبیات جدید^۱ به چاپ رسیدند. موضوع این مقالات ارزش‌ها و گرایش‌های نهفته در پیام‌های متنوعی است که فرهنگ با آن‌ها بمباران‌مان می‌کند: تبلیغات، گزارش روزنامه‌ها و مجلات، عکس‌ها و حتی اشیایی مادی همچون خودروها و اسباب‌بازی‌ها (از فرهنگ فاخر، نظیر راسین یا فوره، به خاطر واکنش‌های قراردادی‌ای^۲ که بر مصرف آن حاکم شده، سخن به میان می‌آید). بارت این پیام‌ها را اسطوره می‌نامد، تا حدودی به دلیل ریشه‌شناسی واژه‌ی اسطوره (از واژه‌ی یونانی میتوس^۳، به معنای سخن و در نتیجه، پیام) و تا حدودی نیز به این دلیل که بسیاری از این پیام‌ها به معنایی دیگر اسطوره‌اند: خودشان اسطوره‌سازند^۴. اهمیت اسطوره‌شناسی‌ها چندان دخیلی به موضوعش ندارد (گرچه به شکل آزردهنده‌ای بسیاری از موضوعات مطرح شده در آن را هنوز هم می‌توان طرح کرد). اهمیت این کتاب ناشی از فرایندهایی است که طی آن‌ها موضوعات تحلیل و ارزیابی شده و از همه مهم‌تر، از رهگذر نوشتن و در بطن نوشتار دگرگون شده‌اند. بی‌شک راه‌ورسم بلاغت^۵ را نمی‌توان از روند استدلال^۶ و ارزیابی^۷ جدا کرد و همین امر به متن، منزلتی سرمشق‌گونه می‌بخشد و آن را به گفتمانی اقناع‌کننده در باب فرم‌های اقناع بدل می‌کند. در ابتدای امر، همین مسئله‌ی پیام‌انگاشتن برخی از موضوعات

^۱ Les lettres nouvelles

^۲ stock response: واکنش خواننده یا تماشاگر طبق الگوی رفتاری قالبی و پیش‌بینی‌پذیر، مثلاً محبوبیت قهرمان داستان و نفرت از آدم بد داستان. - م.

^۳ muthos

^۴ mystifications

^۵ procedures of rhetoric

^۶ Process of argument

^۷ evaluation

1. paradoxical

2. Strip-tease

3. tautological